

ДЕРЖАВА ТА ЦЕРКВА В РОСІЙСЬКІЙ ФЕДЕРАЦІЇ

У даній статті розглядається правове регулювання державно-церковних відносин в Російській Федерації, визначено наявні в їхньому розвитку проблемні питання.

Рівень демократичності держави в значній мірі залежить від правового статусу в ній церкви. Процеси, які проходять в економічному, суспільно-політичному та культурному житті за останні роки в Росії, докорінно змінили державно-церковні відносини [3, С.107].

Законодавство про свободу совісті, свободу віросповідання Росії складається з відповідних норм Конституції Російської Федерації. Цивільного кодексу Російської Федерації. Федерального закону "Про свободу совісті і про релігійні об'єднання", прийнятого 26 вересня 1997 року та інших нормативно-правових актів [6, С.63].

Федеральний закон "Про свободу совісті і про релігійні об'єднання" регулює права людини і громадянина на свободу совісті і свободу віросповідання, а також правовий статус релігійних об'єднань. У відповідності з СТ.4 Закону Російська Федерація - світська держава. Ніяка релігія не може встановлюватися як державна чи обов'язкова. Релігійні об'єднання відокремлені від держави і рівні перед законом.

У відповідності до конституційного принципу відокремлення релігійних об'єднань від держави, держава:

- не покладає на релігійні об'єднання виконання функцій органів державної влади чи органів місцевого самоврядування;
- не втручається в діяльність релігійних об'єднань, якщо вона не суперечить Федеральному законодавству.

Держава забезпечує світський характер освіти в державних і муніципальних навчальних закладах.

Органи влади надають фінансову, матеріальну та іншу допомогу релігійним організаціям в реставрації, утриманні і охороні будинків і об'єктів, що є пам'ятниками історії і культури, а також в забезпеченні викладання за-

гальноосвітніх дисциплін в освітніх закладах, створених релігійними організаціями) відповідності із законодавством Російської Федерації про освіту.

Діяльність органів державної влади і органів місцевого самоврядування не супроводжується публічними релігійними обрядами і церемоніями.

Посадові особи органів державної влади, інших державних органів і органів місцевого самоврядування, а також військовослужбовці не мають права використовувати своє службове становище для формування того чи іншого відношення до релігії.

Відповідно до конституційного принципу відокремлення релігійних об'єднань від держави релігійне об'єднання:

- утворюється і здійснює свою діяльність відповідно до своєї власної ієрархічної та інституційної структури;
- не виконує функцій органів державної влади, інших державних органів, державних установ і органів місцевого самоврядування;
- не приймає участь у виборах до органів державної влади і органів місцевого самоврядування;
- не приймає участь у діяльності політичних партій і політичних рухів, не надає їм матеріальну та іншу допомогу.

Разом з тим, відокремлення релігійних об'єднань від держави не тягне за собою обмежень права членів зазначених об'єднань брати участь нарівні з іншими громадянами в управлінні справами держави, виборах в органи державної влади та місцевого самоврядування, діяльності політичних партій, політичних рухів та інших громадських об'єднань.

На прохання релігійних організацій відповідні органи державної влади в Російській Федерації мають право оголошувати релігійні свята неробочими днями на відповідних територіях.

На прохання батьків чи осіб, що їх замінюють, за згоди дітей, що навчаються в державних і муніципальних освітніх закладах, адміністрація зазначених закладів за узгодженням з відповідним органом місцевого самоврядування надає релігійній організації можливість навчати дітей релігії поза рамками загальноосвітньої програми.

Громадяни, що навчаються на очних відділеннях закладів професійної релігійної освіти, що мають державну ліцензію, користуються правом на відстрочку від призову на військову службу у відповідності з законодавством про військовий обов'язок і військову службу та іншими пільгами, передбаченими законодавством Російської Федерації.

Створення релігійних об'єднань в органах державної влади, інших державних органах, державних закладах і органах місцевого самоврядування, військових частинах, державних і муніципальних організаціях забороняється.

У відповідності пунктом 1 статті 8 Закону Російської Федерації " Про статус військовослужбовців" "військовослужбовці у вільний від військової служби час мають право приймати участь у богослужіннях та релігійних церемоніях як приватні особи" [5, С. 25].

Виникає питання. Як можна приймати участь у богослужіннях "як приватна особа", якщо ти якщо ти знаходишся на кораблі, коли оголошена одна із ступенів готовності [4, С.24].

По сьогоднішній день в Росії так і не прийнято Закон " Про альтернативну службу", тому і зараз ті юнаки, які відмовляються від служби в армії по філософським, релігійним чи етичним переконанням розглядаються зрадниками національних інтересів, що заслуговують тільки покарання [2. С 29].

Місцевою релігійною організацією визнається релігійна організація, що складається не менше ніж з десяти учасників, які досягли віку вісімнадцять років і постійно проживають в одній місцевості або в одному міському чи сільському населеному пункті.

Централізованою релігійною організацією визнається релігійна організація, що складається відповідно до свого статуту не менш ніж із трьох місцевих релігійних організацій.

Централізована релігійна організація, структури якої діяли на території Російської Федерації на законних підставах на протязі не менше п'ятдесяти років на момент звернення зазначеної релігійної організації в реєструючий орган з заявою про державну реєстрацію, мають право використовувати в своїх найменуваннях слова "Росія", "російський" і похідні від них. Всі релігії, які в роки Радянського Союзу були гонимі, не можуть бути визнані структурою загальноросійською.

Релігійна організація зобов'язана щороку інформувати орган, що її зареєстрував, про продовження своєї діяльності з вказівкою відомостей, які включаються до єдиного державного реєстру юридичних осіб.

Зазначені відомості про місцеві релігійні організації можуть подаватися в реєструючий орган відповідною централізованою релігійною організацією. Неподача зазначених відомостей протягом трьох років є підставою для звернення реєструючого органу до суду із поданням про визнання релігійної організації такою, що припинила свою діяльність.

Засновниками місцевої релігійної організації можуть бути не менше десяти громадян Російської Федерації. Для державної реєстрації необхідний документ, що підтверджує існування релігійної групи на цій території на протязі не менш п'ятнадцяти років, виданий органом місцевого самоврядування.

У випадку зміни постійного місця проживання члени релігійної общини можуть отримати постійну реєстрацію тільки через 15 років. На цій

же підставі не можуть мати постійної реєстрації і ті релігійні організації, які її не мали до 1983 року.

Заява про державну реєстрацію релігійної організації, яка створюється централізованою релігійною організацією чи на підставі підтвердження, виданого централізованою релігійною організацією, розглядається в місячний термін з дня подання всіх передбачених цією статтею документів. В інших випадках реєструючи орган має право продовжити термін розгляду документів до шести місяців для проведення державної релігієзнавчої експертизи. Порядок проведення державної релігієзнавчої експертизи встановлюється Урядом Російської Федерації.

Релігійній організації може бути відмовлено в державній реєстрації у випадках, якщо:

- мета і діяльність релігійної організації суперечать Конституції Російської Федерації і законодавству Російської Федерації - з посиланням на конкретні статті законів;
- організація, яка створюється, не визнана релігійною;
- статут та інші надані документи не відповідають вимогам законодавства. Відмова реєструючого органу в державній реєстрації релігійної організації, а також його ухилення від такої реєстрації можуть бути оскаржені в суді. Релігійні організації можуть бути ліквідовані:
- за рішенням їх засновників або органу, уповноваженого на це статутом релігійної організації;
- за рішенням суду в разі неодноразових чи грубих порушень норм Конституції Російської Федерації, цього Федерального закону та інших Федеральних законів, або в разі систематичного здійснення релігійною організацією діяльності, що суперечить меті її утворення. Підставам и для ліквідації релігійної організації, заборони на діяльність релігійної організації або релігійної групи в судовому порядку є:
- порушення громадської безпеки і громадського порядку, підрив безпеки держави: дії, спрямовані на насильницьку зміну основ конституційного ладу і порушення цілісності Російської Федерації;
- утворення збройних формувань;
- пропаганда війни, розпалення соціальної, расової, національної чи релігійної ворожнечі, людиноненависництва;
- посягання на права та свободи громадян;
- нанесення встановлених відповідно до закону збитків моральності, здоров'ю громадян, в тому числі використанням в зв'язку з їх релігійною діяльністю наркотичних і психотропних засобів, гіпнозу, вчиненням розпусних та інших протиправних дій;

- схиляння до самогубства чи до відмови по релігійним мотивам від надання медичної допомоги особам, що знаходяться в небезпечному для життя і здоров'я стані;
- перешкоджання одержанню обов'язкової освіти;
- примушення членів і послідовників релігійного об'єднання та інших осіб до відчуження майна, що належить їм на користь релігійного об'єднання;
- схиляння громадян до відмови від виконання встановлених законом цивільних обов'язків і вчинення інших протиправних дій.

Наперекір правовим принципам відповідальність закон покладає на не на винних в їх вчиненні, а на всю релігійну організацію, що дає можливість розправитись з неугодами, ущемляти права громадян по ознаці їх відношення до релігії [1, С. II].

Контроль за дотриманням законодавства щодо релігії та церкви здійснюють органи прокуратури Російської Федерації, орган, що здійснює реєстрацію релігійних організацій, а також органи місцевого самоврядування мають право вносити до суду подання про ліквідацію релігійної організації або про заборонудіяльності релігійної організації чи релігійної групи.

Порушення законодавства Російської Федерації про свободу совісті, свободу віросповідання і про релігійні об'єднання тягне за собою кримінальну, адміністративну та іншу відповідальність у відповідності із законодавством Російської Федерації.

1 січня 1997 року вступив в силу новий Кримінальний кодекс Російської Федерації. На відміну від попереднього (КК РСФСР. прийнятий у 1960 році) новий КК містить ряд статей, дія яких спрямована на захист свободи совісті та віросповідання.

У новий Кримінальний кодекс (ст.63) обставиною, що обтяжує покарання є вчинення злочину з релігійних мотивів.

У відповідності з СТ.148 Кримінальною кодексу Російської Федерації незаконне діяльності релігійних організацій чи здійсненню релігійних обрядів карається штрафом від двісті мінімальних окладів, або виправними роботами на строк до одного року, або позбавленням волі до трьох місяців [8, С. 38].

Закон « Про свободу совісті та релігійні об'єднання ''' в основному відповідає міжнародно-правовим зобов'язанням Росії, які вона в іяла на себе на себе як учасник Міжнародного пакту про цивільні та політичні права та Європейської Конвенції про захист основних прав і свобод людини [6. С.57].

Однак в експертів є цілий ряд зауважень.Закон в дещо завуальованій формі встановлює багатоступінна ту ієрархію релігій. Перше місце відводиться православ'ю. На другому місці виявилися "релігії, які складають невід'ємну частину історичної спадщини народів Росії". На

третьому місці - релігії, чії організації не отримують постійної реєстрації. На четвертому місці ті віросповідання, які позбавлені права юридичного визнання їх державою за порушення своїх статутів чи державних законів.

Таким чином, нетрадиційні релігійні організації позбавлені багатьох прав і у відповідності з п.3 ст.27 Закону не можуть:

- просити Президента РФ про відстрочку від військових зборів своїх священнослужителів;
- створювати навчальні заклади;
- проводити релігійні обряди в лікарнях, дитячих будинках, будинках-інтернатах для пристарілих та інвалідів, в закладах, що здійснюють кримінальні покарання через позбавлення волі;
- відкривати навчальні заклади, засновувати засоби масової інформації;
- запрошувати іноземних громадян для заняття професійною, в тому числі і проповідницькою, релігійною діяльністю.

Прийнятий 27 жовтня 1998 Конгресом США і підписаний президентом Клінтоном « Акт про релігійну свободу 1998» став своєрідною реакцією на прийнятий російський закон « Про свободу совісті та релігійні об'єднання. Американський закон визначає як політичні так і економічні заходи США по захисту релігійної свободи в світі, передбачає ряд засобів впливу на ті країни, в яких ці свободи порушуються.

Законом впроваджується посада Повноважного посла з питань релігійної свободи в структурі Держдепартаменту США. Створена комісія з питань міжнародної релігійної свободи. Перед комісією поставлено завдання постійно спостерігати за дотриманням свободи совісті в інших країнах, комісію Щорічно першого вересня Держсекретар США, при сприянні посла з питань релігійної свободи, представляє Конгресу звіт з питань релігійної свободи за кордоном [10. С. 22]. Закон встановлює 15 видів санкцій, серед них: -офіційний публічний демарш:

-відстрочка або відміна одного чи декількох наукових обмінів:- заборона виділяти кредити. Ці обмеження не поширюються на надання медичної, продовольчої чи гуманітарної допомоги. У вересні 2000 року Державний департамент США оприлюднив доповідь "Релігійна свобода у світі". Американський уряд виокремлює п'ять категорій країн порушників релігійних свобод. Росія віднесена до четвертої категорії країн, де ієчнують дискримінаційні законодавства або здійснюється політична лінія, спрямована проти певних релігій, де захист і підтримка національної церкви відбувається на шкоду іншим релігіям [7, С. 15]

Питання релігійної свободи в сфері міжнародних відносин набуло чималої значимості. Росії та країнам, в яких ущемляються релігійні сво-

боди, необхідно враховувати це. Релігійне питання вважається вирішеним тоді, коли держава фактично, а не на словах, визнає відношення громадян до релігії їх приватною справою, коли державній регламентації підпорядковується тільки те, що стоїть на заваді єдності суспільства. Тому в Росії законодавство про свободу совісті та віросповідання необхідно привести у відповідність з загально визнаними принципами та нормами міжнародного права. На сьогоднішній день необхідно привести у відповідність правові норми 30 суб'єктів (з 89), які в частині державно-церковних відносин і релігійних свобод суперечать Конституції РФ [7, С. 16]

В одній із своїх останніх праць відомий американський юрист, професор Гарольд Берман сказав, що він вірить в Росію, яка створить правову систему підпорядковану праву справедливості [10. S. 31].

Список використаної літератури

1. Дегтярев ЮМ. История "религиозного вопроса" // *Религия и право*. V&2 1999 -С. 7-21
2. Иваняс М.Э. Законопроект " об альтернативной службе " провален в очередной раз // *Религия и право* 1998 №4-5-С. 15-29
3. Колесников Л. Ф. О политике в религиозном вопросе в современных условиях Российской Федерации и положении русской православной церкви в отдельных странах ближнего зарубежья *Новая Евразия Отношения России со странами ближнего зарубежья*. М, 1995 (С. 107
4. Мозговой С.А. Коллизии и противоречия законодательства о свободе совести и вероисповедания военнослужащих // *Религия и право* 1998 №4-5-С. 22-24 5
5. Носков ЮГ. Замечания и комментарии к статье 8 Федерального закона " О статусе военнослужащих " // *Религия и право* 1998 №4-5-С.25-26.
6. О свободе совести, вероисповеданий и религиозных объединениях Российские и международные правовые документы. М.. 1998 С. 48-63
7. Права людини. Доповідь держдепартаменту США., Людина і свай 2000. вересень-С. 12-32
8. Пчелинцев А. Чугунов С. Уголовная ответственность за преступления против свободы совести и вероисповедания. *Религия и право* №4-5 1998 С. 37-39
9. Трофимчук НА. Защита религиозной свободы в контексте внешней политики США // *Религия и право* №3 1999 -С. 12-25
10. *The Legacy of the Past Russian Law as the Foundation for Change EAST WEST EXECUTIVE GUIDE* 1997 February S 15-31

STATE AND CHURCH IN THE RUSSIAN FEDERATION

This article deals with the regulation of church-state relations in Russia and the problems in their development